

Особливості ставлення школярів із вадами слуху до власного здоров'я

Національний університет фізичного виховання і спорту України (м. Київ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні на тлі бурхливих світових реформ у галузі освіти одним із пріоритетних завдань, що всебічно висвітлюються й усесторонньо виконуються, є завдання формування, зміцнення та збереження здоров'я дітей і молоді [6; 12]. Сучасні умови життя й навчання висувають підвищені вимоги до стану здоров'я та фізичного розвитку молодого покоління нашої країни [10]. Проте особливої зацікавленості й уваги в сучасних соціально-економічних умовах перебування нашої держави набуває це питання стосовно дітей із вродженими або набутими вадами, оскільки особливості їхнього фізичного розвитку, прояв рухових здібностей у майбутньому зумовлюють рівень їхньої соціальної активності на різних етапах життєвого становлення [1; 8; 13].

Важливі завдання системи освіти в Україні – виховання молодої людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я навколишніх як найвищої соціальної цінності, у зв'язку з чим зростає значимість досліджень у напрямі визначення ціннісного ставлення дітей до свого здоров'я, особливо серед контингенту з установленими порушеннями функцій провідних систем організму, що визначає в подальшому повноту реалізації їхніх життєвих установок [2; 4; 9].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Огляд наукових досліджень засвідчив, що діти з установленими вадами в діяльності різних систем організму відрізняються від своїх здорових однолітків соматичною ослабленістю, недостатньою рухливістю, відставанням у фізичному й моторному розвитку [1; 4]. Особливий акцент на цих результатах наукових досліджень фахівці роблять для дітей із порушеннями діяльності сенсорних систем, оскільки до вищевказаних негативних тенденцій зниження стану здоров'я додається вагомий фактор необхідності самостійного створення умов для соціальної адаптації в суспільстві [3].

Вивчення особливостей розвитку дітей із функціональними порушеннями діяльності сенсорних систем організму здійснено в значній кількості наукових праць. Виконано розробку відповідних науково-методичних матеріалів, із яких близько половини розглядають вади слуху [5; 8]. Установлено, що для осіб із порушеннями слуху характерна затримка розвитку їхньої рухової сфери, утруднений розвиток мови, уповільнений темп розвитку мислення, що призводить до дискоординації рухів, низького рівня просторового орієнтування, уповільнення швидкості оволодіння руховими навичками й виконання рухів, відставання здійснення розумових операцій, появи та розвитку супутніх патологічних станів і захворювань [7; 13]. Ці порушення безпосередньо визначають стан здоров'я молодої людини й впливають на саморозвиток її особистості, формування міжособистісних відносин, майбутньої самореалізації [2]. Саме за цих умов дослідження ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей із вадами слуху та визначення способів його оптимізації слугуватиме необхідною установкою до подальшої організації життєдіяльності молодого покоління цієї соціальної категорії населення нашої держави [8; 11].

Формулювання мети й завдання дослідження. Мета дослідження – визначення особливостей ціннісного ставлення школярів із вадами слуху до власного здоров'я.

Проведені нами дослідження в цій сфері виконано за темами «Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2016–2020 рр.» Міністерства освіти і науки України, розробленого й затвердженого в Національному університеті фізичного виховання і спорту України.

Для досягнення поставленої мети дослідження нами використано такі **методи**: аналіз та узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури, моніторинг інформаційних ресурсів Інтернет-мережі, соціологічні методи (анкетування), методи математичної статистики.

У дослідженнях узяли участь 236 учнів спеціалізованих загальноосвітніх закладів м. Києва та Київської області віком 13–19 років із різними вродженими або набутими вадами слуху, а також 148 батьків. Як для дітей, так і для батьків нами розроблено анкети для проведення анонімного опитування й визначення особливостей ставлення дітей із вадами слуху до власного здоров'я за відповідними напрямками (рис. 1).

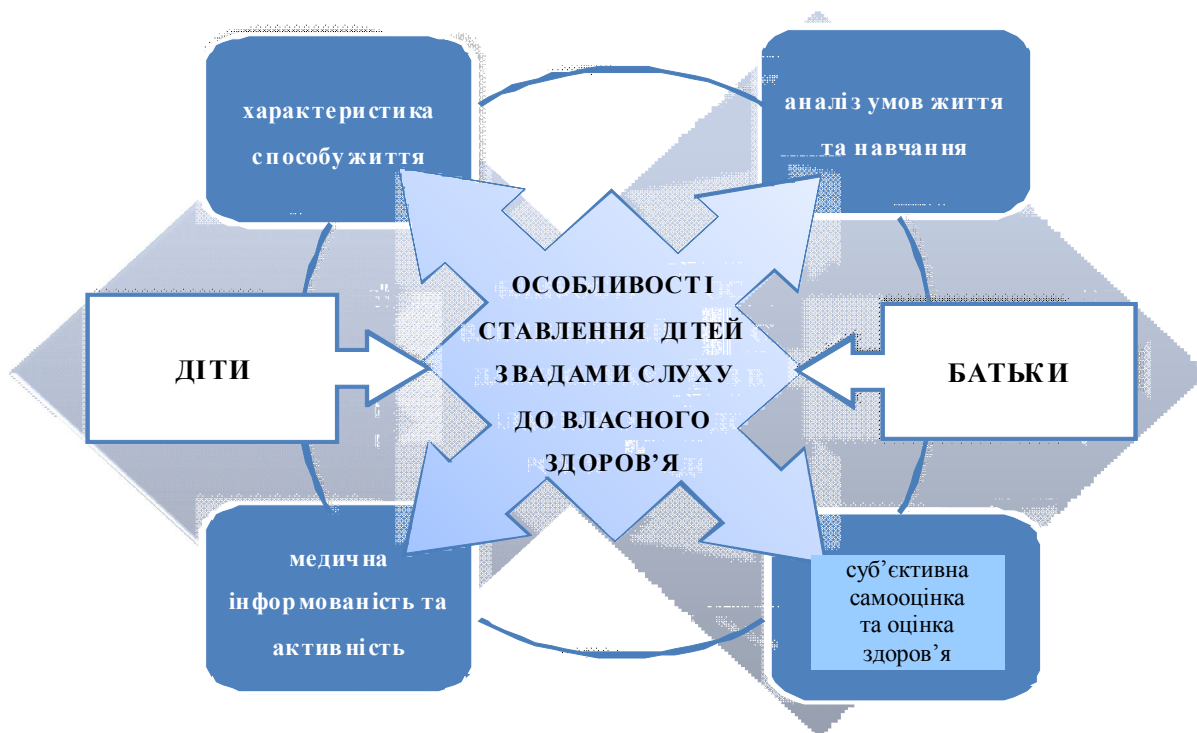


Рис. 1. Напрями анкетного опитування з визначення особливостей ціннісного ставлення дітей із вадами слуху до власного здоров'я

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз отриманих результатів анкетного опитування школярів із вадами слуху дав можливість охарактеризувати спосіб життя дітей з урахуванням їхнього віку, статі та ступеня встановленої вади (слабочуюча або глуха дитина). Огляд відповідей школярів на питання стосовно організації режиму дня та дотримання індивідуального розкладу засвідчив, що завжди дотримуються встановленого режиму дня лише 13,00 % слабочуючих хлопців і 9,20 % слабочуючих дівчат та 12,00 % глухих хлопців і 6,40 % глухих дівчат віком 13–15 років. Серед учнів віком 16–19 років завжди дотримуються режиму дня 8,30 % слабочуючих хлопців та 3,00 % слабочуючих дівчат і 10,50 % глухих хлопців та 6,40 % глухих дівчат.

Результати дослідження відповідей батьків на запитання «Чи дотримується Ваша дитина встановленого режиму дня або індивідуального розкладу дня?» дали такі відомості: серед батьків дітей віком 13–15 років відповідь «завжди» зареєстровано серед 16,70 % батьків слабочуючих дітей і 5,10 % батьків глухих дітей, а серед батьків дітей віком 16–19 років – 10,30 % батьків слабочуючих дітей та 8,70 % глухих дітей.

Також результати анкетування допомогли схарактеризувати особливості харчування школярів із вадами слуху. Установлено, що якісно й збалансовано харчуються лише 27,60 % слабочуючих хлопців і 32,40 % слабочуючих дівчат та 18,50 % глухих хлопців і 26,70 % глухих дівчат віком 13–15 років. Серед школярів віком 16–19 років повноцінне харчування отримують 14,50 % слабочуючих хлопців і 17,70 % слабочуючих дівчат та 16,50 % глухих хлопців і 24,30 % глухих дівчат.

Аналіз отриманих даних відповідей батьків стосовно повноцінності й режиму харчування їхніх дітей зафіксував відмінність у розумінні розглянутого питання. Так батьки школярів віком 13–15 років зазначили, що 57,90 % їхніх слабочуючих і 46,30% глухих дітей харчуються правильно. Батьки учнів вікової групи 16–19 років відповіли, що «завжди» харчуються повноцінно 47,50 % слабочуючих школярів та 33,60 % глухих дітей.

Вивчення особливостей особистої гігієни засвідчило, що 77,10 % слабочуючих хлопців і 78,30 % слабочуючих дівчат віком 13–15 років протягом дня приймають повний комплекс гігієнічних процедур, разом із 71,50 % глухих хлопців і 65,80 % глухих дівчат. Серед учнів віком 16–19 років завжди виконують весь комплекс особистої гігієни 64,70 % слабочуючих хлопців і 88,40 % слабочуючих дівчат, а також 49,60 % глухих хлопців і 53,80 % глухих дівчат.

Результати дослідження відповідей батьків із питань особистої гігієни їхніх дітей продемонстрували таке: батьки школярів 13–15 років зазначили, що «завжди» виконують усі гігієнічні процедури протягом дня 86,90 % слабочуючих дітей і 74,30 % глухих дітей, батьки учнів 16–19 років – 79,10 % слабочуючих дітей і 87,30 % глухих дітей.

Аналіз даних стосовно використання учнями процедур, спрямованих на загартування організму, зафіксував досить низьку активність як серед школярів віком 13–15 років, так і серед учнів віком 16–19 років. Так, встановлено, що використовують різноманітні процедури для загартування лише 4,60 % слабочуючих хлопців й 11,60 % слабочуючих дівчат та 2,70 % глухих хлопців і 5,30 % глухих дівчат віком 13–15 років. Серед учнів 16–19 років завжди використовують процедури для загартування лише 2,10 % слабочуючих хлопців і 5,40 % слабочуючих дівчат та зовсім не використовують глухі дівчата й хлопці.

Результати опитування батьків учнів віком 13–15 і 16–19 років показали більш оптимістичні дані. Так, згідно з відповідями батьків, 37,30 % слабочуючих і 26,80 % глухих дітей віком 13–15 років і 21,50 % слабочуючих та 17,30 % глухих дітей віком 16–19 років використовують різноманітні процедури для загартування.

Опитування школярів стосовно шкідливих звичок засвідчило, що серед загальної кількості опитаних учнів 13–15 років 22,70 % слабочуючих хлопців і 9,40 % слабочуючих дівчат та 12,60 % глухих хлопців і 3,70 % глухих дівчат палять. Серед учнів віком 16–19 років палять 8,90 % слабочуючих хлопців та 12,90 % слабочуючих дівчат і 45,10 % глухих хлопців та 33,80 % глухих дівчат. Окремо встановлено, що 20,90 % слабочуючих хлопців і 6,70 % слабочуючих дівчат та 23,40 % глухих хлопців і 12,20 % глухих дівчат віком 13–15 років епізодично вживають алкоголь. Дослідження цього питання серед учнів 16–19 років засвідчило, що епізодично вживає алкоголь значно більше школярів, а саме 32,10 % слабочуючих хлопців і 15,50 % слабочуючих дівчат та 35,80 % глухих хлопців і 27,60 % глухих дівчат.

Батьки школярів віком 13–15 років зазначили, що серед їхніх дітей лише 18,10 % слабочуючих і 23,70 % глухих учнів палять, а батьки школярів віком 16–19 років визначили, що палять 34,70 % слабочуючих і 38,70 % глухих підлітків. Неоднозначні були відповіді батьків на запитання щодо вживання їхніми дітьми алкоголю. Батьки учнів 13–15 років відзначили, що епізодично вживають алкогольні напої 10,90 % слабочуючих і 7,50 % глухих дітей, у той час як батьки школярів 16–19 років указали, що 12,50 % слабочуючих та 19,30 % глухих підлітків періодично вживають алкоголь.

На окрему увагу заслуговують відповіді школярів на питання стосовно їхнього рухового режиму. Так, виявлено, що серед учнів 13–15 років лише 12,90 % слабочуючих хлопців і 7,80 % слабочуючих дівчат та 15,30 % глухих хлопців і 6,60 % глухих дівчат займаються самостійно організованою руховою активністю. Серед учнів 16–19 років кількість школярів, котрі самостійно займаються різними видами рухової активності, склала 8,20 % слабочуючих хлопців і 5,50 % слабочуючих дівчат та 10,60 % глухих хлопців і 3,90 % глухих дівчат.

Також встановлено, що лише 26,00 % дітей віком 13–15 років і 21,00 % підлітків віком 16–19 років відвідують секції з різних видів спорту. Проте кількість дітей, які б бажали займатися спортом, виявилася набагато більшою – 78,00 % учнів віком 13–15 років і 69,00 % підлітків віком 16–19 років. Серед пріоритетних видів спорту школярі відзначили такі: футбол – 42,00 %, баскетбол – 37,00 %, настільний теніс – 25,00 %, плавання – 11,00 %. Серед пріоритетних видів рухової активності діти з вадами слуху назвали такі: катання на велосипеді – 36,00 %; футбол – 33,00 %; баскетбол і стрітбол – 29,00 %; настільний теніс – 11,00 %; боулінг – 9,00 %.

Батьки у своїх відповідях визначили, що лише 9,20 % слабочуючих хлопців і 5,30 % слабочуючих дівчат та 3,60 % глухих хлопців і 2,50 % глухих дівчат віком 13–15 років та 10,70 % слабочуючих хлопців і 5,40 % слабочуючих дівчат та 8,20 % глухих хлопців і 2,70 % глухих дівчат віком 16–19 років займаються самостійно організованою руховою активністю. При цьому 72,60 % батьків слабочуючих і 87,50 % батьків глухих дітей віком 13–15 років та 65,80 % батьків слабочуючих і 76,90 % батьків глухих школярів вважають, що рівень рухової активності їхніх дітей низький і незадовільний.

Вивчення анкетних даних дало нам змогу проаналізувати умови життя та навчання дітей із вадами слуху, а також визначити думку батьків щодо цього питання (рис 2).

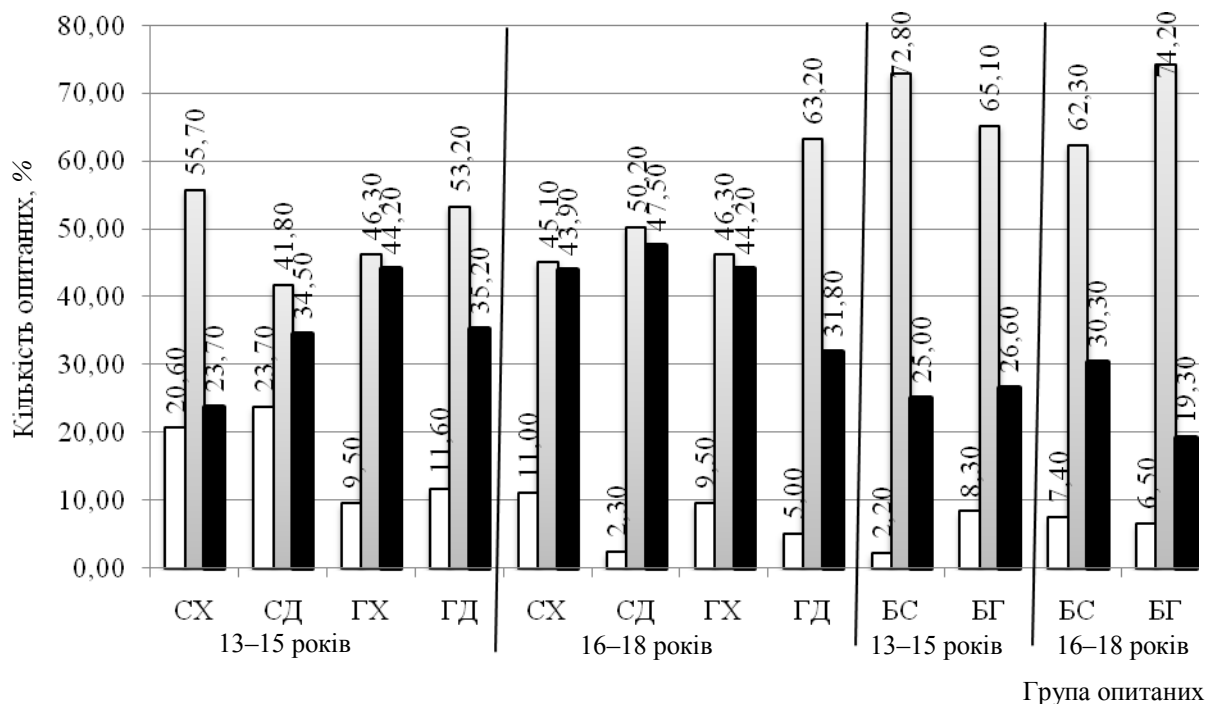


Рис. 2. Аналіз умов життя й навчання дітей із вадами зору:

CX – слабчочуючі хлопці; CD – слабчочуючі дівчата; GX – глухі хлопці; GD – глухі дівчата; BC – батьки слабчочуючих дітей; BG – батьки глухих дітей; □ – відмінні; ▒ – задовільні; ■ – важкі.

Установлено, що лише 20,60 % слабчочуючих хлопців і 23,70 % слабчочуючих дівчат та 9,50 % глухих хлопців і 11,60 % глухих дівчат віком 13–15 років повністю задоволені умовами життя й навчання. Серед школярів 16–19 років відмінними вважають власні умови життя та навчання лише 11,00 % слабчочуючих хлопців і 2,30 % слабчочуючих дівчат та 9,50 % глухих хлопців і 5,00 % глухих дівчат.

Аналіз відповідей батьків засвідчив сумісність поглядів із дітьми в цьому питанні. Так, лише 2,20 % батьків слабчочуючих і 8,30 % батьків глухих учнів віком 13–15 років відзначили, що умови життя й навчання їхніх дітей відмінні та повністю їх улаштовують. Серед батьків школярів 16–19 років аналогічну думку висловили 7,40 % батьків слабчочуючих і 6,50 % батьків глухих підлітків.

Дослідження медичної інформованості й активності дітей із вадами слуху дало підставу встановити, що лише 24,80 % слабчочуючих хлопців і 13,60 % слабчочуючих дівчат та 19,70 % глухих хлопців і 17,20 % глухих дівчат віком 13–15 років та 10,10 % слабчочуючих хлопців і 15,30 % слабчочуючих дівчат та 18,50 % глухих хлопців і 12,40 % глухих дівчат віком 16–19 років жодного разу не хворіли протягом поточного року.

Потрібно відзначити, що 15,70 % слабчочуючих хлопців та 13,60 % слабчочуючих дівчат і 16,50 % глухих хлопців та 22,50 % глухих дівчат віком 13–15 років, а також 10,10 % слабчочуючих хлопців і 22,50 % слабчочуючих дівчат та 11,90 % глухих хлопців і 13,70 % глухих дівчат віком 16–19 років регулярно проходять загальний медичний огляд.

Огляд відповідей батьків дітей із вадами слуху засвідчив наявність відмінностей у питаннях стосовно медичної поінформованості й активності. У своїх відповідях 58,20 % батьків слабчочуючих і 66,30 % батьків глухих учнів віком 13–15 років та 41,50 % батьків слабчочуючих і 37,80 % батьків глухих підлітків віком 16–19 років зазначили, що їхні діти не хворіли жодного разу протягом поточного року. Також 33,60 % батьків слабчочуючих і 27,90 % батьків глухих учнів віком 13–15 років та 26,40 % батьків слабчочуючих і 31,10 % батьків глухих підлітків віком 16–19 років відзначили регулярність проходження їхніми дітьми загального медичного огляду.

Завершальною, визначеною нами за напрямом дослідження особливостей ставлення дітей із вадами слуху до власного здоров'я стала суб'єктивна самооцінка школярами власного стану здоров'я й суб'єктивна оцінка стану здоров'я учнів батьками (рис. 3).

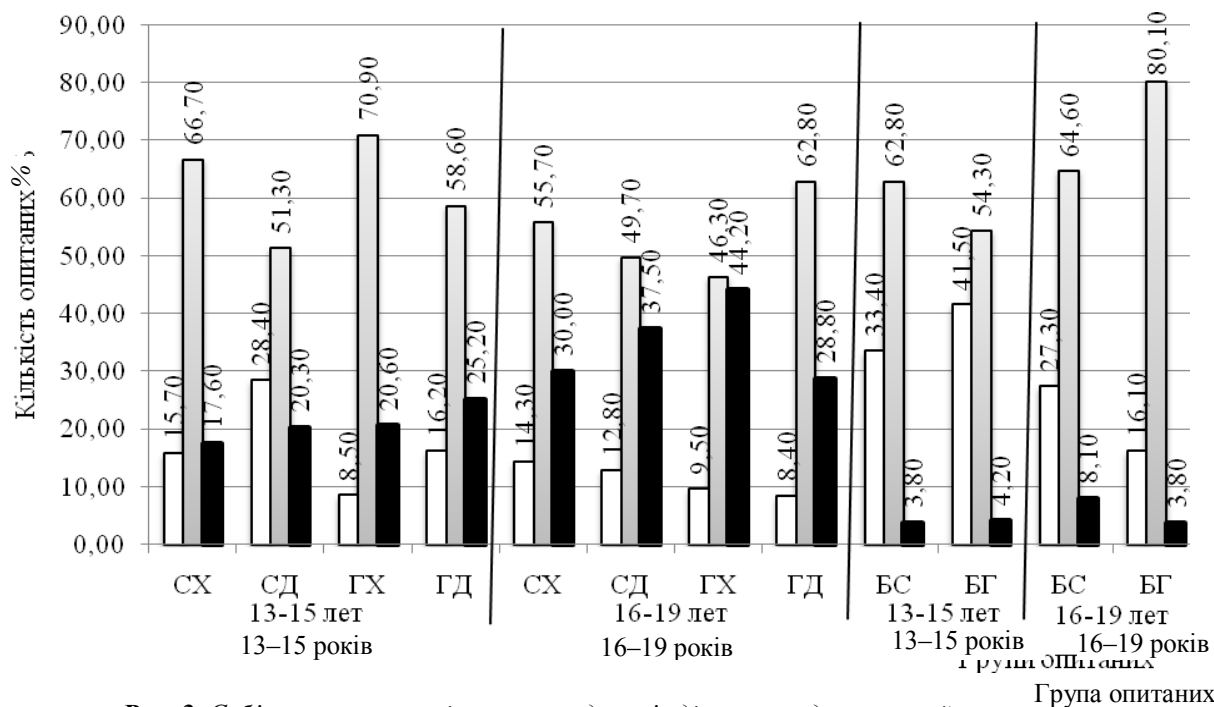


Рис. 3. Суб'єктивна самооцінка стану здоров'я дітьми з вадами слуху й с їхнього здоров'я батьками.

CX – слабочуючі хлопці; *CD* – слабочуючі дівчата; *GX* – глухі хлопці; *GD* – глухі дівчата; *BC* – батьки слабочуючих дітей; *BG* – батьки глухих дітей; □ – добрий стан здоров'я, практично здорова дитина; ◻ – задовільний стан здоров'я, є незначні скарги на стан здоров'я; ◼ – незадовільний стан здоров'я, є суттєві скарги на стан здоров'я.

Зіставлення результатів суб'єктивної самооцінки стану власного здоров'я дітей із вадами слуху та суб'єктивної оцінки батьків стосовно стану здоров'я їхніх дітей виявило відмінності в розумінні цього питання. Установлено, що серед слабочуючих школярів віком 13–15 років лише 15,70 % хлопців і 28,40 % дівчат вважають себе практично здоровими, а серед глухих учнів цієї вікової категорії 8,50 % хлопців та 16,20 % дівчат оцінюють власний стан здоров'я як «добрий». Серед учнів вікової категорії 16–19 років під час обробки даних самооцінки їхнього власного стану здоров'я нами виявлено тенденцію до зменшення кількості позитивних відповідей у бік збільшення кардинально негативних, а саме чисельність слабочуючих хлопців і дівчат, котрі вважають себе практично здоровими, зменшилася до 14,30 і 12,80 %, та глухих хлопців і дівчат – до 9,50 і 8,40 % відповідно. При цьому значно збільшилася кількість дітей, які оцінюють власний стан здоров'я як незадовільний.

Більш оптимістичними виглядають результати суб'єктивної оцінки стану здоров'я дітей із вадами слуху їхніми батьками. Нами визначено, що 33,40 % батьків слабочуючих учнів і 41,50 % батьків глухих школярів віком 13–15 років вважають своїх дітей цілком здоровими. Із ними солідарні у своїх відповідях 27,30 % батьків слабочуючих дітей і 16,10 % батьків глухих підлітків віком 16–19 років.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Організація й проведення наших досліджень дали змогу розкрити теоретичний складник вивчення особливостей ставлення дітей із вадами слуху до власного здоров'я, визначивши основні напрями наукового пошуку та сформувавши підґрунтя для реалізації практичного складника – анкетного опитування, у ході якого встановлено, що для більшості дітей із вадами слуху характерна наявність певних знань про здоров'я, фактори, що впливають на нього, і засоби його зміцнення та збереження. У цілому учні характеризують своє здоров'я як задовільне, проте пріоритетне місце в збереженні здоров'я відводять уживанню лікарських препаратів і лікувальних процедур, не зовсім розуміючи значимість фізичної культури й спорту в справі зміцнення здоров'я, власне, як і більшість їхніх батьків.

Вивчення рухової активності школярів із вадами слуху виявило низький рівень їх залучення до фізкультурно-спортивної діяльності та самостійно організованої рухової активності. Парадоксально: з одного боку, учні мотивують своє пасивне ставлення до спортивних занять відсутністю вільного часу, а з іншого – велика частина вільного часу в них витрачається на перегляд телевізора, комп'ютерні ігри, прогулянки, спілкування з друзями. Значна кількість школярів відзначає підйом настрою, сил, задоволення від спілкування з іншими людьми в процесі занять фізичною культурою й спортом.

Потрібно відзначити той факт, що школярі з вадами слуху мають не досить повне уявлення про фактори зміцнення й збереження здоров'я, не розуміють ролі фізичної культури та спорту в питаннях зміцнення здоров'я, проявляючи при цьому інтерес до фізкультурно-спортивної діяльності незалежно від віку.

Отже, проведені нами дослідження засвідчили, що в школярів із порушенням слуху недостатньо сформовано ціннісне ставлення до свого здоров'я, розуміння необхідності й важливості факторів для його збереження. У зв'язку з цим постає необхідність упровадження в педагогічний процес системи спеціальної освіти додаткових педагогічних технологій, що забезпечують залучення учнів із порушенням слуху до основ здорового способу життя, активізації їхньої рухової діяльності.

Джерела та література

1. Боскис Р. М. Глухие и слабослышащие дети / Р. М. Боскис. – М. : Сов. спорт, 2004. – 304 с. : ил. – (Золотые страницы сурдопедагогике).
2. Випасняк І. Вплив активізації рухової активності на соціальну інтеграцію глухих дітей / І. Випасняк // Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2006. – Вип. 2. – С. 136–140.
3. Гацоева Л. С. Соматичне здоров'я дітей зі зниженим слухом та його зміни під впливом експериментальної методики / Л. Гацоева // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. – Вип. 13. – Вінниця, 2012. – С. 18–23.
4. Голозубец Т. С. Методика адаптивного фізического воспитания глухих детей младшего школьного возраста с использованием креативных средств физической культуры : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т. С. Голозубец. – Хабаровск, 2005. – 23 с.
5. Кашуба В. Про можливості використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі адаптивного фізичного виховання / В. Кашуба, Зіяд Хмаїді Ахмад Насралла, К. Сергієнко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2007. – № 1 – С. 11–15.
6. Кашуба В. О. Оцінювання та аналіз складових здорового способу життя студентської молоді / В. О. Кашуба, С. М. Футорний, О. В. Андреева // Педагогіка, психологія та медично-біологічні проблеми фізично виховання і спорту. – Харків, 2012. – № 7. – С. 59–65 ; Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізического воспитания : учебник в 2-х т. / Т. Ю. Круцевич. – Киев : Олимп. лит., 2003. – С. 302–303.
7. Луковская О. Л. Особенности морфофункционального состояния слабослышащих детей с нарушением осанки среднего школьного возраста / О. Л. Луковская, А. С. Афанасьева // Теория и методика физической культуры. – 2012. – № 4. – С. 48–53.
8. Полатайко Ю. О. Теоретичні аспекти фізичного виховання дітей з вадами слуху засобами баскетболу / Ю. О. Полатайко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 7 (33). – Т. 2: Н–Я. – С. 118–122.
9. Психология глухих детей / под ред. И. М. Соловьева, Ж. И. Шиф, Т. В. Розановой, Н. В. Яшковой. – 2-е изд., стереот. – М. : Сов. спорт, 2006. – 448 с. : ил. – (Золотые страницы сурдопедагогике).
10. Таранченко О. М. Західноєвропейський контекст формування національних систем спеціальної освіти осіб з порушенням слуху / О. М. Таранченко // Дефектологія. – Київ, 2012. – № 3. – С. 40–45.
11. Футорний С. М. Здоровьесберегающие технологии в процессе физического воспитания студенческой молодежи : [монография] / С. М. Футорний. – Киев : Саммит-книга, 2014. – 296 с.
12. Футорний С. М. Формування понять здоров'я та здорового способу життя у процесі фізичного виховання студентів / С. М. Футорний // Спортивна медицина. – Київ, 2011. – № 1–2. – С. 85–92.
13. Berg A. Clodal cognitive function in children with epilepsy: A community-based study / A. Berg, J. Langfitt, T. M. Testa [et al.] // Epilepsia. – 2008. – 49, Suppl. 1. – P. 608–614.
14. Webber J. F. Streetball for hearing loss students // CNI Review. – 2012. – Spring Vol. – P. 46–51.

Анотації

У статті розглянуто особливості інформованості та активності школярів із вадами слуху в питаннях ціннісного ставлення до власного здоров'я, до фізкультурно-спортивної діяльності, а також охарактеризовано спосіб життя та виконано аналіз умов життя й навчання. Акцентування уваги та зацікавленості в покращенні рівня власного здоров'я серед дітей і підлітків із вадами слуху надає їм можливість адекватно планувати спрямованість майбутнього професійного самовизначення й соціальної адаптації.

Ключові слова: здоров'я, діти з вадами слуху, учні, школярі, спосіб життя, слабочуючі, глухі.

Виталий Кашуба, Елена Маслова, Татьяна Рычок. Особенности отношения школьников с нарушениями слуха к собственному здоровью. В статье рассматриваются особенности информированности и активности школьников с нарушениями слуха в вопросах ценностного отношения к собственному здоровью, к физкультурно-спортивной деятельности, а также дается характеристика образа жизни и проведен анализ условий жизни и обучения. Акцентируется внимание и заинтересованность на повышении уровня собственного здоровья среди детей и подростков с нарушениями слуха, что дает им возможность адекватно планировать направленность будущего профессионального самоопределения и социальной адаптации.

Ключевые слова: здоровье, дети с нарушениями слуха, ученики, школьники, образ жизни, слабослышащие, глухие.

Vytalyi Kashuba, Olena Maslova, Tetyana Rychok. Peculiarities of Pupils' Attitude with Hearing Impairment Towards own Health. The article considers the peculiarities of awareness and activity of pupils with hearing impairments in terms of value attitude to their health, to sports and physical activities, and it was also described the characteristics of lifestyle and analyzed conditions of their life and education. Paying attention and interest in improvement of own health among children and teenagers with hearing impairments lets us adequately plan orientation of future professional self-appointment and social adaptation.

Keywords: health, children with hearing impairments, pupils, schoolchildren, lifestyle, hearing-impaired, deaf.